

TOPLUMSAL BELLEKTE GÖÇ OLGUSU: TÜRKİYE DENEYİMİ

THE PHENOMENON OF MIGRATION IN SOCIAL MEMORY: THE EXPERIENCE OF TURKEY

Suvat PARİN*

Öz

İnsanın varoluşundan bu yana biçimleri, nedenleri ve gerçekleştiği uzamda yarattığı etkileri itibarıyla farklı düzlemlerde/çevrelerde çokça tartışılan göç olgusu, bilinen insanlık tarihinin başlangıcından günümüz dünyasına uzanan tarihsel şeritte birçok boyutuyla ele alınmış girift bir konu özelliği göstermektedir. Mekân ya da yer değişikliğini ifade eden göç pratiği, birey ve toplum hayatında yaşanan tecrübelerle bağlı olarak farklı kültürel evrenlerde anlamsal çağrışımları farklılaşan hafıza biçimleri oluşturmaktadır. Göç olgusuna yüklenen anlamlar, göçü ifade etmek için müracaat edilen kavramlar, göç etmiş ya da etmek zorunda kalan bireylere/gruplara toplumsal bellekte biçilen adlandırmalar, göç edenin yerleşik olan ile karşılaşmalarında ortaya çıkan refleksler bir bütün olarak göçün toplumsal bellekte oluşturduğu birikimin konu başlıklarından sadece birkaçını oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de genel olarak göç olgusunun toplumsal bellekteki anlamsal karşılığını, göçü konuşmamıza ve anlamamıza yardımcı olan kavram setleri ve gündelik iletişim kalıpları üzerinden ortaya koymaktır. Türkiye’de göç pratiği ile ilişkili olarak kullanılan kavramlar ve söz grupları büyük ölçüde göçün olumsuzluğunu yansıtan bir anlam yoğunlaşması göstermektedir. Bu çalışma bu durumu betimlemeye ve bunun arka planını anlamaya yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Toplumsal Bellek, Göç, Hicret, Kavram Setleri.

Abstract

The phenomenon of migration, which has been widely discussed in different platforms/circles by its forms, reasons and the interactions it has created in its space since the existence of human being, is an intricate subject that has gained global character with increasing demographic circulation in the present world. The practice of migration, which means a change of place or space, creates forms of memory that differ in their semantic associations in different cultural universes, depending on the experience of individual and community life. The concepts implicated in the migration and the phenomenon of migration, naming in social memory for individuals / groups who have migrated or have to, the reflexes emerging when the immigrants encounter the inhabitants are only a few of the topics accumulated in social memory.

The purpose of this study is to put the semantic memory corresponding to the social phenomenon of migration in Turkey, through concept sets providing us to understand and discuss migration and everyday communication patterns. The concepts in relation to migration practice used in Turkey largely tend to discuss migration negatively. This study intends to describe this situation and to understand its background.

Keywords: Turkey, Social Memory, Migration, Emigration, Concept Sets.

Giriş

Göç, yer değişikliğini ifade eden ortak bir anlam çerçevesine gönderme yapsa da farklı dil ve kültürlerdeki nominal ve anlamsal karşılıkları değişiklik gösteren bir olgu özelliği göstermektedir. Yer değişikliği edimine yüklenen farklı anlam(lar), göç hareketlerinin gerçekleştiği kültürel, dinsel, siyasal ve toplumsal kategorilerden kaynaklanmaktadır. Başka bir ifade ile her yer değişikliği her sosyolojik yapıda aynı çağrışımlara yol açmamakta aksine yerler arası hareketlilik, göçün yaşandığı toplumların tarihsel, siyasal, ekonomik ve kültürel deneyimlerine dayanan bir gerçeklik olarak anlam kazanmaktadır.

Türkiye’de göç araştırmaları hem konu katalogu hem de işlenme biçimi açısından geniş ve zengin bir birikim/literatür oluşturmaktadır (Kaya ve Şahin, 2007). Gerek söz konusu literatürün göç analizlerinde gerekse de göç teorilerinin yanıtlamaya çalıştığı sorularda, göçü ortaya çıkaran nedenler, göç kararının alınma biçimi ile birlikte göç eden birey ya da toplulukların sahip olduğu yaşam sermayesi/tarzi ile habitatta mukim olanların sahip olduğu yaşam birikimlerinin karşılaşmalarının yarattığı sosyolojik gerilimler ya da problemler güçlü bir vurgu ile ön plana çık(arıl)maktadır (Tekeli, 2008, 23). Göç eksenli demografik karşılaşmaların yol açtığı sorunlar yumağının bir tarafında yerleşiklerin göçmenleri kendi sokaklarına, mahallelerine, kentlerine davetsiz giren ve yaşam konforlarını deforme eden, hatta hayat tarzlarına yönelik ciddi ve kalıcı bir tehdit olarak gören yaklaşımları yer alırken, tablonun diğer tarafında ise göç edenin yersiz, yurtsuz, eğitimsiz, fakir, köylü ve kentlileşmesi imkansız gibi lanse edilen kurgusal kolaj

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Teşekkür: Metne katkılarından dolayı Prof. Dr. Ayhan Kaya, Doç. Dr. Didem Danış ve Dr. Yasemin Akis Kalaylıoğlu'na teşekkür ederim.

bir resmi bulunmaktadır. Bu kategoriler üzerinden yaklaşıldığında göç olgusu sorunlu karşılaşmaları barındıran, yerleşik düzeninin ayarlarını bozan, psikolojik ve sosyolojik maliyetleri itibariyle çok bilinmeyenli, baş edilmesi zor bir denklem olarak formüle edilmektedir.

Oysaki göç edenin sahip olduğu kültürel, ekonomik, siyasal, dinsel ve toplumsaldan müteşekkil birikimini (n), gittiği yerde karşılaştığı yaşam sermayesini de (1) olarak formüle edecek olursak göç eden kişi ya da grubun kazanımı matematiksel anlamda $n+1$ anlamına gelmektedir. Bu açıdan ele alındığında özellikle göçe yol açan her türlü negatif nedeni meşrulaştırma riskini barındırır da göçlerin özü itibariyle pozitiflikleri yoğun bir dinamik olduğu söylenebilir. Çünkü teorik olarak, var olana bir ekleme ($n+1$) ve genel itibariyle bir zenginleşme söz konusudur. Başka bir ifadeyle göç eksenli karşılaşmaların ortaya çıkardığı durum hem göç eden hem de göçü karşılayan cenah açısından bir kayıp ve gerileme değil aksine $n+1$ halidir ya da yeni bir varoluş durumudur. Varoluş kavramının kendisi hareketi, kopmayı, yola çıkışı, uzağı içermektedir, ihlal edici bir biçimde olsa da ötekine açılmak anlamına gelmektedir (Maffesoli, 2011, 40).

Göçün ilk yıllarında göçmen olarak nitelendirilen insanlar, toplumsal ilişkileriyle, siyasal pozisyonlarıyla, ticari yapısıyla, müziğiyle, ritmiyle, sembol ve simgeleriyle, yüzleriyle, renkleriyle, duvarlarındaki afişleriyle, sokaklarındaki sesleriyle, bankalarıyla, işyerleriyle, kahvehaneleriyle ve insan manzaralarıyla farklı ve kalıcı alanlar yaratmaktadırlar. Bu yönüyle göç edenlerin hareketliliği, mekânsal düzlemde yatay bir pozisyon değişikliğinin ötesinde yeni bir alanı inşa eden aktörlerin varlığına işaret etmektedir. Göç eden birey ve gruplar ile göç edenleri karşılayan gruplar arasında imaj, figür, dil, söylem, sanat, ritüel ve sembollerle örülmüş siyasi, iktisadi ve sosyal bir alan ve bu alandaki ilişkileri yansıtan bir göç ağı oluşmaktadır. Göçmenlik hali bu açıdan bireyin kültürel, siyasal ve ekonomik süreçler yoluyla çeşitli sermaye türlerinin biriktirilmesini, kullanımını ve etkilerini, bu sermaye türlerinin hacmini ve değiştirilebilirliklerini içermektedir (Kaya, 2003, 13-14; Faist, 2003, 271).

Bütün toplumlarda göçün, kültürel kimliklerin belirginleşmesinde çok önemli etkisi olduğu bilinmektedir. Kültürlerini kapalı bir çevrede ya da homojen bir yerleşkede yaşayan grupların kendilerinden farklı olanlarla karşılaşmadan kendi kültürlerini ve kimliklerini algılamaları çoğu zaman mümkün olmayabilmektedir. Bu açıdan göç, belli kültür gruplarının kendilerini tanımlamaları için çok etkili bir ortam yaratmaktadır. Fakat göç aynı zamanda diğer kültür gruplarının kavranmasına ve yeniden tanımlanmasına da olanak vermektedir (Erder, 1999, 73). Göç ve hareket daima bireyi ya da grubu mirasının sınırlarıyla karşı karşıya getirmektedir. Bu karşılaşmada geri çekilme tercih edilebilir ve yalnızca eski görüşleri onaylayan bir yerin müdavimi olunur. Bu durumda öte taraftaki her şey karanlıkta kalmaya ve belirsizliğini korumaya devam edecektir (Chambers, 2005, 144-145).

Bireye ve gruplara kullanabilecekleri imkanlar olasılığını artıran, mesleki formasyon ve sosyal mobilite olanakları sunan göç olgusu (Tekeli, 2008, 18), sosyaliteleri heterojenlik arz eden bireylerin ve grupların göç neticesinde yüzleşmelerinin gerilimler ve sorunlar da yarattığını, sorunların çözümüne dönük geliş(tiril)en çözüm arayışlarının ve baş edebilme stratejilerinin de bireyde yeni bir pedagojiye yol açtığını bunun da nihai noktada bir olgunlaşma ya da zenginleşme olduğu söylenebilir. Göç hayal kırıklığına uğramış bir kitlenin ya da kişinin bir kitle hareketine katılmakla elde edeceğini umut ettiği şeyleri yani değişikliği ve yeni bir başlangıcı vaat eder. Özellikle kitle halindeki göçler taşıdıkları insan malzemesi özelliği bakımından verimli ortamlar oluşturmaktadır. Göç bu anlamda vaat edilene doğru bir yürüyüş anlamına gelmektedir (Hoffer, 1980, 13-14).

Göçün birey ve toplum hayatına sunduğu artıları içeren önermeleri güçlendiren yaklaşımları dinsel yaklaşımlarda da bulmak mümkündür. İslam tarihinde Hz. Muhammed'in 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicreti İslam uygarlığının nüvesi ve dinamik gücü olarak anlam kazanırken, İslami öğretilerde dünyasal yaşam, kısa süreli ve geçici bir evre(n) olarak nitelendirilmektedir. Ölüm, bir yok oluş değil sonsuz hayata bir göç demektir. Bireyin doğumla başlayan göç hareketliliği bir yaş diliminden sonraki yaş dilimine her geçiş ayrılık, zorluk, zorunluluk barındırır da bu nihai noktada birçok açıdan pedagoji, olgunlaşma ve büyümek anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle "evvela rahimden ayrılır insan istemeye istemeye gözlerini açar dünyaya ağlayarak, sonra memeden ayrılış, sonra kucaktan. Neye alıştıysa ondan ayrılması zordur insanın, neye alıştıysa ondan ayrılmak zorunda kalıyor insan" (Cündioğlu, 2009, 114). Yerinden olmak ya da yer değiştirmek sürekli benliğe ve deneyime değer katar (Sennett, 2011, 57).

Yer değiştirme hareketleri ekonomik, kültürel ve toplumsal sermaye türlerinde birikime ve kapasite genişlemesine, kimliksel olarak da farkındalığa ve yeniden var olmaya yol açmasına ya da bunlara imkân tanınmasına rağmen, Türkiye'de göç analizlerinde neden ekseriyetle olumsuz veçheleri öne çıkan yorumlar baskın bir boyut kazanmaktadır? Bu soruya cevap olabilecek açıklamaların bir tarafında spesifik olarak göçe

bakma, göçü değerlendirme, göçü yorumlama ve göç anlamlandırmalarını içeren yöntemsel bir boyutunun olduğu söylenebilir. İkincisinde ise Türkiye'de birey ve toplum hayatını etkilemiş, tarihsel bir boyut kazanmış ve göç literatüründe önemli bir yer tutmuş göç deneyimlerinin şekillendirdiği olumsuzluğu belirgin bir duvarın varlığı ön plana çıkmaktadır.

I. Türkiye Deneyiminde Göç Bakış

Türkiye'de göçü odağına alan çalışmaların oluşturduğu desende (Tekeli, 2007) göç süreci ve göç sonrası süreç kısa metrajlı, nostaljik/romantik ve reddetme üzerine kurulu bir motif baskın görünmektedir. Sosyal olgulara uzun bir takvim içinden bakma/bakabilme geleneğinin Türkiye'deki akademide çok yerleşik ve yaygın olmadığını söylemek gerekir. Hal böyle olunca kısa ve orta vadeli yorumlar üzerinden muamele gördüğünde göçün pozitif etkilerini yansıtan gövdesi çok belirginleşmemektedir. İlk dönem karşılaşmalarına yönelik kullanılan davetsiz misafir, köylü gibi metaforlar bunu izah eden bir bağlam sunmaktadır. Bu durum sadece göç edenler ile yerleşikler arasında cereyan eden bir durum değil, aynı replikler fakat daha az acı tonda yerel yönetimlerle göç eden gruplar arasında da yankılanmaktadır. Yerel yönetimler hazırlıksız yakalandığı, kentsel servislere dahil etmede sıkıntı yaşadığı göç dalgalarını çoğunlukla negatif bir evrende dillendirmektedirler. Başka bir deyişle, göç olayı yerel yönetimler açısından kentsel sistemde kısa devre yapan, kentin yerleşik düzenini felç eden bir demografik baskı/yük anlamına gelmektedir. Her göç deneyimine söz konusu yaklaşımlar çerçevesinden bakıldığında birçok yönüyle göçün bir felaket olduğu görülmektedir. Örneğin 1950'lerde İstanbul'a yönelen göçlere İstanbul'u kent olmaktan çıkararak bir felaket olarak bakılmaktadır. Fakat etkilerine ve sonuçlarına geniş bir pencereden bakıldığında bugünkü İstanbul'un oluşmasında söz konusu göçlerin etkisi olduğu rahatlıkla görülebilir. Aynı şey sosyo-ekonomik açıdan gelişmiş kentlerin ve tarihe kültürel, ekonomik ve sosyal üretimleriyle katkı sunmuş büyük uygarlıkların göçlerle ilişkisi için de söylenebilir.

Tablo 1: Göç Süreci ve Toplumsal Bellek

Göç Öncesi (+)	Göç Süreci (-)	Göç Sonrası (-)
Yerleşik ve göç edecek gruplar için durağan ve genel olarak problemsiz bir hayat vardır.	Yerleşik fakat daha çok göç eden gruplar için birçok yönüyle problemlidir.	Yerleşik ve göç eden gruplar için hayat çok sayıda problemi barındırmaktadır.

Göç sürecinin toplumsal bellekteki karşılığını yansıtan tablonun göç öncesi sütununa hangi tür göç hareketliliğini yerleştirirsek yerleştirelim göç edecekler için umut ve belirsizliklerle örülmüş bir durumdan dolayı kısmen olumlu kısmen olumsuz, gelecek göç dalgasının etkilerinden habersiz yerleşikler için ise olumlu bir durum söz konusudur. Sürgüne gitmemiş biri, mevsimlik işçi olmamış biri, göçe zorlanmamış biri her halükarda bulunduğu durumdan doğal olarak memnundur. Fakat herhangi bir nedene bağlı olarak göç etme fikri ya da kendisi oluştuğunda psiko-sosyolojik boyutu genişleyen bir gerilim ve sorun alanı kendini göstermektedir. Bunun yanında göç hadiselerinde, göçmenlerin bir yaşamdan kopuşları zor olmakla beraber geldikleri yerle irtibatları, ilişkileri ya da ilk meskun mahallerine ilişkin aidiyetleri rasyonel olmaktan ziyade romantik ve nostaljik bir bağlama sahiptir. Göçmenlerin mağdur ve madunlukları, onları yerlerine göndermenin en iyi seçenek olduğu, Türkiye'de köye dönüş ve rehabilitasyon projeleri bu anlamda zikredilebilir, geldikleri yerlerde tutunamayacakları gibi duygusal temelli yaklaşımlar ile birlikte ilk karşılaşmaların yarattığı psikolojik ve sosyolojik bariyerler, bilinen bir dünyadan baş edilmesi zaman alacak karmaşık bir dünyaya geçiş bu durumun oluşmasında etkili olmuştur.

II. Türkiye Deneyiminde Göç Belleği: Türkiye Coğrafyası Bir Göç Haritasıdır

Türkiye toplumunun yaşadığı göç hadiseleri önümüze konuyla ilintili çok sayıda kavram biriktirmiş durumda. Bu çerçevede göçü anlamak için müracaat edilen kavramların farklı göç kategorilerine yuvalanmış tarihsel, sosyolojik, ekonomik soy kütüklerinden söz edilebilir. Göç deneyiminin aktığı yaklaşık bin yıllık bir tarihsel şeridin bütün evrelerine bu yazıda işaret etmek mümkün görünmemektedir fakat bazı dönemlere vurgu yapmak söz konusu meramı anlatmak açısından zaruri görünmektedir. Türklerin Anadolu'ya göçle yerleşmesi, bir atayurt/anayurt simgesini ve özlemini pekiştirmektedir. 20. yüzyılın başında Anadolu'da toplumsal çatışma ve gerilimler sonucunda yaşanan Ermeni tehciri, 6-7 Eylül olayları (Dosdoğru, 1993) göçün bu coğrafyadaki yaşanmış çizgilerini yansıtmaktadır. Cumhuriyet Türkiye'sinde kırdan kente yönelen 1950 göçleri, 1990'larda güvenlik nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan zorunlu göçler toplumsal belleğe farklı motiflerle işlenmiş yer değişiklikleridir. Türkiye topraklarında 2000'li yılların ortalarına kadar göçebe yaşam tarzını kanıksamış toplulukların kentsel yaşamdaki sorunlu varlığı (Biçim, 2012; Tayanç, 2016) söz konusu olmuştur. Türkiye'den Avrupa'ya yönelmiş kimlik, din, entegrasyon üzerinden tartışılan büyük bir göç deneyimi vardır (Danış ve İrtiş, 2008). İş, eğitim, evlilik, sağlık ve askerlik

gibi nedenlerle Türkiye coğrafyasına yayılmış ve kendilerini ait hissettikleri yer itibarıyla *gurbette* hissedilen/iddia eden büyük bir nüfusun varlığı karşımızda durmaktadır. Politik tedbir ve kaygılar veya kurumsal disiplinler gerekçe gösterilerek *yeri değişen/sürgüne gönderilen* çok sayıda kamu çalışanlarının hikayesi belleklerde ve yazılı metinlerde kayıt olarak durmaktadır (Benli, 2003). 1980 darbesi sonrasında yurt dışına iltica eden, çevre ülkelerden de Türkiye'ye *iltica* talebinde bulunan mültecilerin kayıtlara geçtikleri bir ülke olarak Türkiye ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin göç deneyimini bu bağlamda değerlendirdiğimizde karşımıza bir göç tarihi uzanmaktadır.

Tablo 2: Türkiye'de Göç Pratiği İle İlişkili Kavramlar¹

Kavram	Kökeni	Sözlük Anlamı	Gündelik Yaşamda Karşılığı	(+):Pozitif (-):Negatif
Diaspora	İtalyanca	Saçılma, dağılma, kopmuş parça.	(1) Bir ulusun ya da grubun dünyaya dağılması,(2) bir grubun yaşadığı yerin dışında güçlü birlik oluşturması.	-
Göç	Türkçe	Ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, muhaceret.	(1)Yer değiştirmek, (2) çökmek (3) ölmek.	-
Göçmen	Türkçe	Kendi ülkesinde ayrılarak, yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye giden birey veya topluluk.	(1) Bir yerleşim yerine sonradan yerleşmiş, (2) yerleşik olanların gözünden eklenen nüfus.	-
Göçebe	Türkçe	Değişik şartlara bağlı olarak yerleşik bir hayata sahip olamamış birey veya topluluk.	(1) Yerleşik hayata geçememiş.	-
Gurbet	Arapça	Doğup yaşanmış olan yerden uzak yer.	(1) Bireyin doğduğu ya da yaşadığı yerden ayrılmak durumunda kaldığı yer (2) göç ettiği/etmek zorunda kaldığı yer.	-
Garip	Arapça	Gurbette olan, evinden uzak olan.	(1) Bulunduğu yerleşim yerinden uzak olan, yabancı, yalnız, kırılğan kişi	-
Hasret	Arapça	Bir kişinin ayrıldığı ya da ayrılmak zorunda kaldığı yere, kişiye duyduğu özlem.	(1) Ayrı kalmış olmanın yarattığı dayanılmaz özlem.	-
Hicret	Arapça	Göçme, göç etmek.	(1) Bir grubun ya da topluluğun göçe etmesi ya da (2) göç etmek zorunda kalması.	-
Hicran	Arapça	Ayrılık, bir yerden veya bir kimseden ayrılma.	(1) Ayrılığın sebep olduğu onulmaz acı.	-
İltica	Arapça	Güvenilir bir yere sığınma.	(1) Bir kişinin ya da grubun bulunduğu yerleşim yerinin dışındaki bir yere sığınması, (2) sığınmak durumunda kalması.	-
İskan	Arapça	Yurtlandırma, yerleştirme.	Bir grubu kendi yurdundan başka bir yere yerleştirme.	-
Muhacir	Arapça	Göçe maruz kalmış kişi.	Zorla göç eden grup ya da kişi.	-
Mülteci	Arapça	Sığınan/ sığınmacı.	Kendi ülkesi dışındaki bir yere sığınan kişi.	-
Sürgün	Türkçe	Ceza olarak ikamet edilen ya da görev yapılan yerin dışına gönderilme.	(1) Kamuda görevlilerine verilen ceza (2) uzaklaştırma.	-
Sıla	Arapça	Gurbetteki bir kimse için doğup büyüdüğü ve özlediği yer, bir süre ayrı kaldığı bir yere veya yakınlarla kavuşmak.	(1) Çeşitli nedenlere bağlı olarak ayrı kaldığı memleket.	-
Seyahat	Arapça	Gezi, yolculuk.	(1) Uzak yerleri gezmek ve görmek amacıyla yolculuk yapmak, (2) rahat yolculuk.	+
Seyyah	Arapça	Gezgin, turist.	(1) Çok gezen, (2) gittiği yerlere ilişkin bilgi toplayan.	+
Sefer	Arapça	Yolculuk.	(1) Yorucu ve zahmetli bir yolculuk.	-
Tatil	Arapça	Çalışmaya ara verme, dinlenme.	(1) Kanun gereği çalışmaya ara verileceği belirtilen süre, (2) dinlenmek amacıyla kısa süreliğine yer değiştirme.	+
Tayin	Arapça	Atama, ne olduğunu gösterme, ayarlamak.	(1) Bir kişinin görev gereği yer değiştirmesi, (2) yer değiştirmek zorunda kalma durumu.	-
Tehcir	Arapça	Yola çık(arıl)ma, gün doğumunda seyahat etme	Bir grubun ya da topluluğun göçe zorlanması, zorla göç ettirilmesi.	-
Yolcu	Türkçe	Yolculuğa çıkmış veya çıkacak kimse.	(1) Bulunduğu yerden ayrılan, (2) ayrılmak zorunda kalan, (3) geride bıraktıkları olan.	-

(Kaynak: TDK, 1998)

¹ Tabloda yer alan kavramların anlamsal karşılıklarının negatif ya da pozitif olarak belirlenmesi söz kavramların toplumsal bellekteki karşılıkları üzerinden yapılmıştır.

Türkiye topraklarında yaşanmış nüfus hareketliliğini ifade eden kavramların kolektif bellekte *acı, hüznün, zorlama ve tepkisellik* içeren negatif çağrışımları baskın bir harita (Tablo 2) oluşturduğunu söylemek mümkündür. Başka bir ifade ile göç hem göç eden hem göç hareketine mihmandarlık yapan yerleşik nüfus için hem de bunların biraradalığına koşullar hazırlayan aktörler için önemli bir problem ve sosyal yaşamı tehdit eden bir bağlam içinde işlem görmektedir. Türkiye deneyiminde göç eden, kahir ekseriyetle yabancı, öteki, yerleşik düzeni bozan bir düzlemde kategorize edilmektedir.

Türkiye’de göç olgusuna bağlı olarak toplumsal bellekte var olan ve göç analizlerinde müracaat edilen kavramların toplumsal karşılıklarını göç öncesi, göç süreci ve göç sonrası evreleri üzerinden değerlendirdiğimizde durum daha da netleşmektedir. *Gurbete gitmek, tayini çıkmak, sefere gitmek, iltica etmek, muhacir olmak* gibi göçmenlik hallerini yansıtan her durum toplumsal çağrışımları itibariyle göç eylemine olumsuzluk katmaktadır. Ya da yer değişikliğinin farklı biçimlerini adlandırmada kullandığımız kavram haritasını önümüze koyduğumuzda *göç, göçmen, göçebe, muhacir, mülteci, sürgün, sıla, tehcir, hicret, hasret* gibi kavramların (Tablo 2) toplumsal kullanımının oluşturduğu çerçeve için pozitiflik içeren bir durumdan söz etmek mümkün değildir.

Toplumsal hafızanın göç ile ilintili kavram kümesine bakıldığında göçe olumsuz bir anlam atfedilmesi belirgin bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölmek ile eş anlama gelen *göç*, *acı* ve *hüznün* barındıran *hicret*, ayrılık acısı *hicran*, yer değiştirmenin psikolojik maliyeti *hasret*, zorla yer değiştirme anlamına gelen *tehcir*, ayrı kalınan yerin zihinde oluşturduğu özlem kütlesi olarak *sıla*, ceza-i bir müeyyide olarak *sürgün*, gidilen yeri ötekileştiren bir kavram olarak *gurbet*, çaresizlik anlamına gelen *iltica*, ömür boyu bir mezarlığa dönüşen *mültecilik*, yerleşik olmasına rağmen gizil bir şekilde süregelen *zihinsel göçebelik*, yer değiştirme hali devam eden *göçmen*, geçici ve bitmemiş bir kimlik olarak *diaspora* (Sunata, 2012, 478) gibi kavramlar dildeki karşılıkları çok da olumlu olmayan bir bellek kesiti oluşturmaktadır. Söz konusu kavram listesinde tatil ve seyahat gibi kısa süreli yer değişikliğini ifade eden anlamsallıklar dışında olumlu bir pencerenin olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 3: Türkiye’de Göç Pratiği İle İlişkili İletişim Kalıpları

İletişim Kalıpları	Gündelik Dildeki Karşılığı
<i>İki göç, bir bozgun yerini tutar. Üç göç, bir yangının yerini tutar</i>	Bir yerden bir yere taşınma zahmetli ve ziyanlı bir iştir. Taşınma sırasında eşyalara yeterli ilgi gösterilse bile kırılanlar, parçalananlar, ziyan görenler ve kaybolanlar olabilir. Bu da büyük ziyan demektir. Böylece üç büyük ziyan ile karşılaşmış kimse yangından çıkmış kişi ile aynı zararı görmüş, çok büyük zarara uğramış gibi olur.
<i>Gurbette taşa yaslanmayan, evdeki halının kıymetini bilmez</i>	Evinin mutluluğunu ancak evinden uzaklaşmış, sıkıntı çekmiş kimseler daha iyi bilir, takdir eder.
<i>Yuvarlanan taş yosun tutmaz.</i>	Durmadan yer, yurt değiştiren kimse eşya ya da varlık edinemez. Belli bir iş ve düzen kuramayan, oradan oraya dolaşan kimsenin ne huzur olur ne de başından bela eksik olur, malı mülkü heba olur.
<i>Yerinden oynayan yetmiş kazaya uğrar, en küçüğü ölüm.</i>	Bir yere yerleşmiş ya da iyi bir düzen kurmuş olan kişi zorunlu bir neden yokken yerini ve işini değiştirirse ölümden beter güçlüklerle karşılaşır. Gereksiz yere kurulu düzenini değiştiren ve gurbete çıkan pek çok sıkıntı ile karşı karşıya gelir.
<i>Göçtüğ yurdun kadri, konduk yurtta bilinir.</i>	Beğenilmeyip bırakılan yerin ne denli değerli olduğu, yeni yerleşilen yerin kötülüğü görüldükten sonra anlaşılır. İnsan bir yerden başka bir yere göç ettiğinde orada karşılaştığı sıkıntılı durumlar, ayrıldığı yerin değerini ortaya çıkarır.
<i>Sen yolcu ben hancı</i>	Dışarıdan gelen, yerleşik olan karşısında zayıftır.
<i>Dağdan gelip bağdakini kovalamak</i>	Göç eden kişi ya da gruplar yerleşikler için tehdit edici ve ötekidir.

Göç konusu etrafında kümelenmiş kavramların barındırdığı anlam dünyasına yakın bir anlamsallığı da gündelik hayatta tercih edilen ve tarihselliği olan iletişim kalıplarında da görmek mümkündür. Göç etmenin bireysel ve sosyal hayattaki karşılığının hayatı sıfırlamakla eş değer tutulduğu, göç etmenin birikimden ziyade bir her anlamda bir sermaye yitimine kapı araladığı, göç pratiği yerleşikliğin ya da mevcudun kıymetini anlamak için güçlü bir turnusol işlevi gördüğü, hareket halinde olanın yerleşik olana ram olacağı, dışarıdan gelen göçmenin yerleşik olandaki kimliksel karşılığının öteki, dağlı, köylü olduğu yönünde belirginleşen bir anlam dünyasına sahip olduğu vurgulanmaktadır (Tablo 3).

Sonuç Yerine

Göç, birey ve toplum hayatında süre aralığı değişmekle birlikte fiziksel bir mesafenin açılması anlamına gelse de anlamsal karşılıkları sosyolojik yapının göç deneyimlerine bağlı olarak farklı anlamsallıklara kapı aralayabilmektedir. Göç olgusunun Türkiye serüveninde dolaşıma sokulan ya da halihazırda dolaşımda olan anlamları büyük bir yoğunlukta göçe olumsuzluklar atfeden bir toplumsal kullanım ve çağrışıma sahip olduğu görülmektedir. Tarihsel ve toplumsal pratikler bağlamında olduğu

kadar teorik, felsefi ve dini yorumlar çerçevesinde pozitif karşılıkları bulunan deneyim ve çözümlemelere karşın Türkiye'de göçle ilintili kavram kümesinin oluşturduğu çerçeve, tarihsel arka planda cereyan eden göç olaylarının oluşturduğu iklimin bıraktığı iz kadar, akademide ve gündelik hayata göç hadisesine geniş bir geçmiş ve uzun bir projeksiyon üzerinden bakamamanın etkisi de önemli rol oynamaktadır.

Göçün bireysel ve toplumsal zeminde müktesebatı arttıran, birikime yol açan n+1 formülasyonu Türkiye'de tarihsel göç deneyimleri üzerinden okunduğunda farklı bir anlam(landırmaya) bürünmektedir. Başka bir ifade ile Türkiye toplumunda göçe ve göçmene yönelik ön yargının kaynağını göç edenin getirdiği (n)'nin, mukim olanın sahip olduğu (1)'den daha geri bir sosyolojik yapı oluşturduğu savı oluşturmaktadır. Örneğin Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin kültürel temsillerinin, kadın-erkek eşitliğinin, yaşam biçimlerinin, kentlilik düzeylerinin Türkiye'den daha geri olduğu varsayımı Suriyelilere yönelik ön yargıyı pekiştiriyor ve Türkiye'yi bozacaklar düşüncesini yaygınlaştırıyor. Bu açıdan bakıldığında göçün n+1 formülasyonu, Türkiye'de göç üzerinden ortaya çıkan yaşanmışlıklar, reddetme ve küçümseme üzerine kurulu anlayışlar ve göçe uzun bir zaman dilimi üzerinden bakamama yaklaşımlarının oluşturduğu bir algı üzerinden muamele görmekte ve sonuç itibarıyla göç negatif çağrışımları yoğun bir olgu olarak hayatımızda yerini almaya devam etmektedir.

Türkiye'de 'Suriyeli Göçmen Gerilimi' Neden Artış Gösteriyor?

Kaynak: <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-de-suriyeli-gocmen-gerilimi-neden-artis-gosteriyor>

Kaynak: <http://www.aksam.com.tr>

Kaynak: <http://www.gaziantephaberler.com>

KAYNAKÇA

Benli, Abdurrahman (2003). Türkiye'de Kamu Çalışanlarının Sendikalaşma Çabaları ve Sorunları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:46, ss.89-128.

- Biçim, Hasan (2012). *Zorunlu Göç, Göçebelik ve Kentte Tutunma Tarzları: Batman Pazaryeri Mahallesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Chambers, Iain (2005). *Göç Kültür Kimlik*. Çev.: İ. Türkmen & M. Beşikçi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cündioğlu, Dücan (2009). *Ölümün Dört Rengi*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Danış, Didem & İrtiş, Verda (2008). *Entegrasyon Ötesinde Türkiye'den Fransa'ya Göç ve Göçmenlik Halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- Dosdoğru, M. Hulusi (1993). *6/7 Eylül Olayları*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Erder, Sema (1999). "Göç, Yerleşme ve Çok Kültürel Tanışma". *Birikim*, Sayı:123, ss.68-75.
- Faist, Thomas (2003). *Uluslararası Göç ve Ulaşımı Toplumsal Alanlar*. Çev.: A. Z. Gündoğan & C. Nacar, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Hoffer, Eric (1980). *Kesin İnançlılar*. Çev.: E. Günür. İstanbul: Tur Yayınları.
- Sennett, Richard (2011). *Yabancı*. Çev.: Tuncay Birkan, İstanbul: Metis Yayınları.
- Sunata, Ulaş (2012). Diasporik Kimliğiniz Lütfen: ABD'deki Çin Diasporası. *Küreselleşme Çağında Göç*. Ed.: S. G. İhlamur-Öner, & N. A. Şirin Öner, İstanbul: İletişim Yay., ss.459-482.
- Tayanç, Mehmet (2016). *Göçebelerin Kente Tutunma Biçimleri: Siirt Conkbayır Mahallesi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kaya, Ayhan ve Şahin, Bahar (2007). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, Ayhan (2003). Önsöz. *Uluslararası Göç ve Ulaşımı Toplumsal Alanlar, Uluslararası Göç ve Ulaşımı Toplumsal Alanlar*. Çev.: A. Z. Gündoğan & C. Nacar, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Maffesoli, Michel (2011). *Göçebelik Üzerine*. Çev.: M. E. Keskin, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Tekeli, İlhan (2007). Türkiye'nin Göç Tarihindeki Değişik Kategorileri. *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. Der.: A. Kaya & B. Şahin, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 447-473.
- Tekeli, İlhan (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük-I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük-II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- <http://www.gaziantephaberler.com/suriyelilerin-gaziantepe-etkisi-hirsizlik-ve-yuksek-kira-haberi-25908.html>, Erişim: 12.03.2018.
- <http://www.aksam.com.tr/yasam/suriyeli-tacizci-gerginligi-4-yarali/haber-549105>, Erişim Tarihi: 12.03.2018.
- <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-de-suriyeli-gocmen-gerilimi-neden-artisti-gosteriyor/3929498.html>, Erişim: 12.03.2018.